

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата філософських наук,
доцента кафедри філософії Міжрегіональної Академії
управління персоналом (МАУП, м. Київ),
доцента Пальм Наталії Дмитрівни
на дисертацію Домніч Світлани Павлівни
«Соціокультурна комунікація: філософсько-антропологічний аналіз
мовленнєвих практик у міжкультурній взаємодії», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата філософських наук
за спеціальністю 09.00.04 — філософська антропологія,
філософія культури**

Актуальність обраної теми

Актуальність теми дослідження визначається тим, що в сучасному світі феномен комунікації проявляється як один із найважливіших фундаментальних компонентів системи глибинних, іманентних зв'язків людини з природою, культурою та суспільством. Культура та людські взаємовідносини є комунікативними за своєю природою, проте комунікаційні явища й процеси є поліструктурними та полімодальними в динаміці свого формування і розвитку, тому потребують глибокого й ретельного вивчення в контексті сучасної соціокультурної ситуації.

Проблема, винесена авторкою дисертації як предмет дослідження, є зовсім не нова для філософського дискурсу та має одну з найдавніших історій. Тому кожен дослідник, який претендує в сучасних умовах здобути аутентичне, принципово нове, проскриптивне за своїм характером знання, як результат величезного систематичного узагальнення колосального наукового досвіду, прирікає себе на розв'язання дуже складного завдання. Разом з тим, незважаючи на велику кількість досліджень, пов'язаних із розглядом соціокультурної комунікації, існує вкрай мало спроб вивчення та розгляду проблеми соціокультурної комунікації за допомогою філософсько-антропологічного аналізу мовленнєвих практик.

Таким чином, проблема соціокультурної комунікації шляхом аналізу мовленнєвих практик, як у культурній, так і в аксіологічній сферах, потребує глибинного філософського осмислення, що, безперечно, робить дисертаційну роботу Домніч С.П. актуальною та злободенною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі

Варто зазначити, що внаслідок багатоплановості й специфічності обраної теми, дисертаційне дослідження феномену комунікації не обмежилось розглядом проблемного поля лише як «парафії» соціальної філософії, а було виконане за допомогою філософсько-антропологічної рефлексії. Саме остання прагне розкрити специфіку впливу мовленнєвих практик у міжкультурній взаємодії на розвиток соціокультурної комунікації, таким чином поринаючи в онтологічну площину, де комунікація виступає як сутнісна характеристика людини. Дисертація свідчить про

грунтовну обізнаність авторки з науковими розробками найрізноманітніших напрямків досліджень соціокультурних комунікацій, що підкреслює комплексний методологічний підхід, який зумовив використання широкого емпіричного міждисциплінарного матеріалу соціокультурного характеру. Можна відзначити, що дисертації С.П. Домніч притаманна висока культура аргументації. Усі положення й висновки є переконливими, адже спираються на теоретично обґрунтований та емпірично підкріплений аналіз.

Структура дисертаційної роботи

Структура дисертації є досить логічною: вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. У вступі, відповідно до чинних вимог щодо оформлення та написання дисертаційних робіт, визначено актуальність теми, стан її наукової розробки, мету, дослідницькі завдання, методологічні засади та наукову новизну роботи, зазначено теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Основні наукові результати дисертаційної роботи

Перший розділ роботи присвячений історико-філософській концептуалізації феномену комунікації. Розглядаючи історію осмислення тривалого шляху становлення комунікації від «промови-логоса» (в античності) до комунікації як предмета філософського осмислення різних сфер людської діяльності (XX ст.), дисертантка окреслила, що центральною проблемою є процесуальна атрибуція комунікації, її діяльна природа. Заслугою дисертантки є положення, в яких докладно інтерпретуються вживані в роботі терміни, котрі, своєю чергою, є особливо актуальними в умовах розвитку філософського знання, а також проведений комплексний аналіз процесу філософської трансформації ключових понять дослідження: «комунікація» - «соціокультурна комунікація» - «мовленнєві практики», в якому визначається антропологічний контекст взаємодії суб'єктів, а саме під час обміну інформацією.

У другому розділі цікавим і плідним є використання синергетичного підходу до утворення освітніх практик комунікантів-інофонів (ПІДРОЗДІЛ 2.3., с. 91 дис). Було зазначено, що роль викладача не обмежується лише розповсюдженням знань і оцінкою правильності суджень: він організовує мовленнєву практику, а також спостерігає за перебігом міркувань і переходом процесу навчання з одного рівня на інший. Дисертанткою досить вдало було визначено, що синергетична модель соціокультурної комунікації базується на трьох принципах міжособистісного дискурсу комунікантів-інофонів: антропологічному, холістичному, тернарному (с. 98-99 дис), а також було обґрунтовано положення, що синергетичний підхід до мови відкриває перспективи для дослідження комунікантів-інофонів та їхніх мовленнєвих практик.

Тема філософського статусу мовленнєвих практик як складної системи суб'єкт-суб'єктної мовленнєвої взаємодії з найбільшою повнотою розкривається в третьому розділі роботи. Разом з тим, характерною особливістю й водночас елементом наукової новизни дисертаційної роботи С.П. Домніч, на який слід одразу звернути увагу, є спроба дисертантки самостійно виявити та дослідити сім моделей мовленнєвих практик у соціокультурній комунікації: формально-логічну, семантичну, герменевтичну, екстралінгвістичну, структуралістську,

інтераціоналістську, постнекласичну (ПІДРОЗДІЛ 3.2, с. 148 дис). Представлені моделі можуть бути використані для опису різних способів аналізу дискурсу, що допомагає побачити мову в її антропологічному вимірі, показати її багатоманітність і оригінальність на рівні культури й філософського знання. В роботі обґрунтовано, що соціокультурна комунікація, розглянута в контексті мовленнєвих практик у міжкультурній взаємодії, є холистичною моделлю міжособистісного дискурсу комунікантів-інофонів у постнекласичній науці, яка існує у вигляді цілісної єдності триєдиної природи: мови, мовлення, дискурсу, що є особливо важливим у міжкультурній взаємодії та діалозі. Здобувачем отримано цінні результати щодо систематизації методологічних підходів до філософського розгляду соціокультурної комунікації в контексті діалогу культур.

Слід зазначити, що внаслідок багатоплановості й специфічності обраної теми, дисертаційне дослідження не вичерпується лише теоретичними дослідженнями феномену комунікації у межах філософської антропології. Досить вдало для розкриття основних теоретичних положень дисертації С.П. Домніч використовує практичні дослідження мовленнєвих практик комунікантів-інофонів, виражених у формі вітань, звертань та мовленнєвого етикету, чому сприяв величезний досвід дисертантки, який був накопичений за роки праці на кафедрі мовної підготовки Центру міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Достатньо повно, коректно й обґрунтовано авторкою сформульовано висновки дисертаційного дослідження (с. 225-230 дис), які адекватно відображають мету роботи, послідовність виконаних завдань та узагальнюють зміст досягнутих результатів дослідження.

Дисертаційна робота відповідає профілю спеціалізованої вченої ради та паспорту обраної спеціальності 09.00.04 - «філософська антропологія, філософія культури». Роботу викладено довершеною науковою мовою, її результати відображено в положеннях наукової новизни, вони є значущими для філософського осмислення соціокультурної комунікації в контексті мовленнєвих практик у міжкультурній взаємодії і вдало обґрунтовані в тексті дисертації.

Автореферат рецензованої дисертації також відповідає чинним вимогам МОН України до оформлення авторефератів кандидатських дисертацій, його зміст є ідентичним до основних положень дисертації і дає повне та адекватне уявлення про її загальну характеристику та структуру, про послідовність виконання дослідницьких завдань та отримані дисертанткою висновки.

Апробація та повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Результати дослідження С.П. Домніч пройшли належну наукову апробацію. Наявність 8 статей за темою дослідження у виданнях, затверджених МОН України в якості фахових, 2 статей - у міжнародних періодичних виданнях та 11 публікацій - у матеріалах міжнародних, всеукраїнських із міжнародною участю конференціях та міжвузівських семінарах свідчить про високий рівень наукової активності дисертанта. Зміст опублікованих статей дисертантки відображає результати дисертаційного дослідження з достатньою повнотою.

Проте, не можна не зазначити, що дисертаційна робота С.П. Домніч не позбавлена і деяких недоліків:

1. Дисертант справедливо вважає, що дисциплінарні межі філософської антропології є вузькими для дослідження такого феномену як соціокультурна комунікація, і пропонує міждисциплінарний синтез соціально-гуманітарного знання в дослідженні комунікації, заснований на методі антропологічного підходу. Незважаючи на те, що онтологічний, антропологічний, лінгвістичний та інші підходи до вивчення феномену соціокультурної комунікації в деяких аспектах перетинаються, існують і певні відмінності. Тому, очевидно, необхідно було більш чітко виділити і розмежувати ключові поняття дослідження. Наприклад, на с. 15 дис. написано, що: «соціокультурна комунікація може бути розглянута тільки в комплексі: комунікація = соціальна комунікація + культура = соціокультурна комунікація». *Виходить, що терміни «комунікація» і «соціокультурна комунікація» є ідентичними? Який сенс у ці поняття вкладає особисто дисертант?*

2. Не зрозуміло використання дисертантом визначення поняття комунікації у висновку до першого розділу (с. 65 дис), а потім вживання цього ж терміну у назві до підрозділу 2.1., а саме, «Комунікація: структура, зміст, функції, теоретичні моделі», що спрямоване до змісту вживаного поняття.

3. Деякі розділи роботи містять досить детальний, описовий аналіз феномену соціокультурної комунікації, замість його більш глибокого, фундаментального дослідження (РОЗДІЛИ 1 і 2, висновки до яких є невиправдано місткими). Так, у РОЗДІЛІ 1 відсутній один із важливих аспектів - аналіз комунікації в ситуації постмодерну, який вивів проблему комунікації на новий рівень. Постмодернізм - це своєрідна ментальна та ідеологічна парадигма сучасної культури, яка представила людське суспільство й комунікацію з боку протилежного колишнім методологічним установам. Всім відомо, що в епоху постмодерну замість цілісності, єдності історичного процесу та розвитку комунікації акцент робиться на мікрорівень, мікропроцеси, індивідуальність, локальність, відцентрові тенденції, фрагментацію та різноманітність навколишнього світу. У зв'язку з цим виникає питання: *яке місце у феномені комунікації відводиться дискурсивній практиці постмодернізму, як відбувається розвиток комунікації в ситуації постмодерну?*

Проте, вищенаведені зауваження та побажання не ставлять під сумнів новизну та практичну значущість дисертаційного дослідження С.П. Домніч - вони швидше стосуються можливих напрямків подальшого опрацювання визначеної фундаментальної теми проведеного дослідження.

ВИСНОВОК

Актуальність і рівень розкриття поставлених проблем, новизна теми та ступінь обґрунтованості винесених на захист наукових положень дисертації С.П. Домніч «Соціокультурна комунікація: філософсько-антропологічний аналіз мовленнєвих практик у міжкультурній взаємодії» відповідають вимогам МОН України до кандидатських дисертацій за спеціальністю 09.00.04 - філософська антропологія, філософія культури. В роботі зроблений науковий філософсько-антропологічний аналіз мовленнєвих практик, які у міжкультурній взаємодії впливають на розвиток соціокультурної комунікації. Дисертація

